

Kultur- och fritidsförvaltningen
2020-01-21

Förutsättningar för Kulturskola i Österåkers kommun.

Innehåll

1.	Bakgrund.....	3
2.	Nulägesbeskrivning.....	3
2.1	Nationellt.....	3
2.2	Musikskoleverksamheten i Österåkers kommun	4
2.3	Finansiering, kostnader och nyttjandegrad.....	4
2.4	Administration och ekonomi.....	6
2.5	Vad tycker barnen i Österåker om sin fritid?.....	7
3.	Utblick omvärld	8
3.1	Kundval/checkmodell	8
3.2	Nacka kommun (103 656 personer, 31 december 2018)	8
3.3	Täby (71 397 invånare).....	10
3.4	Vallentuna (33 175 invånare).....	11
4.	Förutsättningar för Kulturskola i Österåkers kommun.....	12
4.1	Befintligt utbud i kommunen idag.....	12
4.1.1	Teater	12
4.1.2	Konst.....	12
4.1.3	Dans	12
4.1.4	Film.....	12
4.2	Ändamålsenliga lokaler	13
4.3	Administration och system.....	13
4.4	Kvalitet	13
4.5	Kostnader	14
5.	Förvaltningens slutsatser.....	17
5.1	Mål med genomförandet	17
6.	Källförteckning	18

1. Bakgrund

Kultur- och fritidsnämnden fick i budget 2019 i uppdrag att utreda förutsättningar för att organisera kulturskola och dess finansiering i samråd med Budget- och kvalitetsenheten.

I Österåker erbjuds idag kommunalt subventionerad musikskoleundervisning. Att organisera kulturskola innebär att undervisningen utvidgas till att omfatta flera estetiska ämnen, exempelvis teater, dans, konst och film.

2. Nulägesbeskrivning

2.1 Nationellt

Kultur- och musikskolorna är en frivillig kommunal verksamhet som finns representerad i nästan samtliga av Sveriges 290 kommuner. Kommunerna bedriver i regel verksamheten i egen regi.

Med kulturskoleverksamhet avses en verksamhet där barn och unga erbjuds möjlighet att lära, skapa och utöva kulturella och konstnärliga uttryckssätt och där undervisande personal har relevant utbildning eller lång praktisk erfarenhet av ett visst kulturuttryck. (<https://www.kulturradet.se/kulturskolecentrum/>)

2018 fick Kulturrådet i uppdrag att inrätta Kulturskolecentrum ett nationellt resurscentrum för landets kulturskolor. I uppdraget ingår att ansvara för statistik och uppföljning kring landets kulturskolor. Dessa uppgifter finns att tillgå på [kulturradet.se/kulturskolecentrum/statistik](https://www.kulturradet.se/kulturskolecentrum/statistik) samt i tryckt form, *Kulturskolan i siffror. Sammanfattning av tillgänglig statistik 1997-2018*.

Statistik avseende år 2018 visar att undervisning i musikämnet fortfarande är den dominerande konstarten i landets kultur- och musikskolor. 73 procent av elevplatserna finns inom ämnet musik (instrumentspel, sång, ensemble, kör). Därefter kommer dans med 13 procent av elevplatserna och drama/teater med 6 procent av elevplatserna. Bild och form utgör 3 procent av elevplatserna och film/animation strax under 1 procent.

Av dem som deltagit i kulturskolans undervisning 2018 var 58 procent flickor. På elevplatserna i samtliga ämnen fanns 62 procent flickor och 38 procent pojkar. Det innebär att flickor i högre utsträckning än pojkar går mer än en kurs i kulturskolan.

Inom ämnena dans, musikal, bild och form samt teater/drama var minst 75 procent flickor. Inom musikämnet är 55 procent flickor. Endast inom film/animation fanns det fler pojkar än flickor, där var 61 procent pojkar.

Kulturrådet presenterar även statistik utifrån registeruppgifter om utländsk bakgrund samt föräldrars utbildningsnivå. Barn och unga med föräldrar med

längre utbildning är överrepresenterade i kulturskolan medan barn med utländsk bakgrund är underrepresenterade. *Kulturskolan i siffror, s 5-6*).

Under 2018 uppgick kommunernas kostnader för kulturskola till cirka 2,6 miljarder (nettokostnad). Fördelat per invånare i gruppen 6-19 år är det 1 600 kr/invånare. Av kommunernas totala driftskostnader går knappt 0,5 procent till kulturskolan (*Kulturskolan i siffror, s 31*).

Den genomsnittliga årliga elevavgiften i riket har beräknats till 1 395 kr och är uträknad genom att dividera kulturskolans samlade intäkter med antalet unika elever.

2.2 Musikskoleverksamheten i Österåkers kommun

I Österåkers kommun kan barn ta del av musikskolornas undervisning från och med det läsår de fyller sju år till och med det läsår de fyller 20 år. Barnet måste vara folkbokfört i Österåkers kommun. Målet med musikundervisningen är att ge eleverna kunskaper i musik och utveckla deras färdigheter så att musiken blir en meningsfull del av deras liv.

Undervisningen kan ske i olika stora grupper, kallade ”kategorier”. Följande kategorier finns: ämneskurs (1-4 deltagare), grupp (5-12 deltagare) och ensemble (fler än 13 deltagare). En elev kan vara antagen till maximalt tre kurser samtidigt per termin, och då begränsat till en kurs inom varje kategori.

Vid sidan om den kommunala musikskolan, Österåkers musikskola, finns tre upphandlade leverantörer: Kulturföreningen Livat, Popskolan och Musikhuset. Den ordinarie avtalstiden är två år med möjlighet till förlängning i ytterligare två år. Den kommunala musikskolan är en del av produktionsförvaltningen. Kultur- och fritidsnämndens beställning av musikundervisning av produktionsförvaltningen regleras i en överenskommelse.

2.3 Finansiering, kostnader och nyttjandegrad

Musikskoleverksamheten i Österåker finansieras genom ersättning per elev och kurs från kommunen till respektive utförare. För all undervisning tar kommunen ut en politiskt beslutad subventionerad deltagaravgift. Begränsningen av antalet samtidiga kurser som en elev kan gå ger ett tak för hur stor subvention en enskild elev kan åtnjuta för sitt musicerande.

Däremot har det hittills inte funnits något tak för den totala kostnaden för ersättning till musikskoleverksamheten. Alla elever som sökt och kunnat beredas plats har fått delta i undervisning. Det finns ingen kö till verksamheten.

Figur 1. Avgifter och ersättningsnivåer i Österåkers kommun

Musikskoleverksamhet 2019	Ersättning till utföraren per kurs och termin	Deltagaravgift per kurs och termin
Ämneskurs (1-4 elever)	4 892 kr	1 440 kr
Grupp (5-12 elever)	1 721 kr	200 kr
Ensemble (fler än 12 elever)	1 075 kr	200 kr

Alla kursavgifter tas in av kommunen. Självkostnad för eventuell instrumenthyra tas in av respektive utförare genom faktura till elevens vårdnadshavare.

Figur 2: Ersättning till utförare av musikskoleverksamhet samt intäkter i Österåkers kommun 2011-2019.

	Kostnad köp av verksamhet (tkr)	Intäkt deltagaravgifter (tkr)	Nettokostnad köp av verksamhet (tkr)
2011	7 379	1 543	5 836
2012	12 564	3 638	8 926
2013	13 504	3 837	9 667
2014	14 187	4 003	10 184
2015	15 021	4 146	10 875
2016	15 274	4 192	11 082
2017	14 794	4 020	10 774
2018	14 662	3 758	10 905
2019	14 347	3 703	10 644

I kommunens kostnader för musikskoleverksamhete tillkommer även kostnader för administrativa tjänster och system, licenser, ledning, upphandling och uppföljning på förvaltningen.

Figur 3: Antal elever i musikskola samt andel av dem total målgruppen 7-20-åringar i Österåker under 2010-2019. Källa: IST Musik. Andelsuppgifterna är beräknade utifrån befolkningsdata från SCB.

	Antal elevplatser (kurser)	Antal unika elever	Andel av målgruppen 7-20 år**
2010*	670	525	7%
2011	1293	1091	14%
2012	1568	1307	17%
2013	1736	1389	18%
2014	1886	1438	18%
2015	1931	1483	19%
2016	1960	1469	18%
2017	1901	1399	17%
2018	1856	1331	15%
2019	1928	1338	15%

* 2010 var verksamheten fortfarande anslagsfinansierad vilket gav en begränsning i antalet möjliga elever/ kurser.

** I målpopulationen ingår samtliga 7-20-åringar folkbokförda i kommunen 31 december respektive år (bortsett från 2019 då målpopulationen är från sista november).

Riksnittet för andel barn i målgruppen 6-19 år som deltar i kulturskolan ligger på 10,6 procent enligt Kulturrådets statistik. Observera att 6-åringar inte ingår i Österåkers statistik ovan.

Under 2018 ändrades reglerna för musikskolan, bland annat infördes begränsningen om maximalt tre kurser per elev och endast en kurs per kategori vilket påverkar antalet elevplatser i sammanställningen ovan. Antalet unika elever 1331 är ett snittvärde för vårterminen 2018.

2.4 Administration och ekonomi

Musikskoleverksamhetens administration är delvis decentraliserad, där de fyra utförarna sköter delar av administrationen själva. Kultur- och fritidsförvaltningen sköter fakturering och avanmälan av eleverna samt lägger upp alla kurser i systemet (kurskatalogen). Arbetet går i skov under arbetsåret och motsvarar cirka 0,5 del av heltid.

För hanteringen av elever och val används ett system (IST Musik) som kostar ca 50 000 kr per år. Därutöver betalar kommunen licens för notkopieringsavtal på ca 60 000 kr per år som används av samtliga utförare, samt medlemskap i Kulturskolerådet.

En viktig del av upplägget med flera utförare är uppföljning och kontroll av verksamheten. Utförarmöten hålls en gång per termin med samtliga utförare och platsbesök genomförs minst en gång per år. Därutöver kan förekomma oanmälda besök för stickprovskontroll på scheman och inskrivna elever.

Ansökningar och redovisning till Kulturrådet sammanställs av förvaltningen och ska samordnas med alla utförare. För kontinuerlig dialog med utförarna krävs att det finns en ansvarig, tillgänglig kontaktperson på kommunen. Under avtalstiden uppkommer situationer där beslut måste fattas. Återkommande upphandling av verksamhet kräver resurser och ofta konsultstöd.

Förvaltningens kostnader för administration och ledning av musikskoleverksamheten beräknas motsvara cirka 1,5 miljoner kronor per år.

2.5 Vad tycker barnen i Österåker om sin fritid?

Någon renodlad kultur- och fritidsvaneundersökning har inte genomförts i Österåkers kommun. Däremot deltar kommunen i LUPP, Lokal uppföljning av ungdomspolitik, en enkätundersökning producerad av Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor. Den genomförs på skoltid var tredje år i årskurs 8 och i årskurs 2 på gymnasiet. Enkätundersökningen berör många delar av ungdomarnas liv, även fritiden. Den genomfördes senast under oktober-november hösten 2019. Nedan visas så kallade ordmoln utifrån två av enkätens frågor om ungas fritidsintressen (alla elever i årskurs 8 och år 2 på gymnasiet).

Figur 4. Ordmoln baserat på svar på frågan Hur ofta gör du följande saker på din fritid? (Det som tas upp i ordmolnet görs en till flera gånger i veckan.) Åk 8 och år 2 gymnasiet. Källa: LUPP 2019

Figur 5: Ordmoln baserat på svar på frågan *Vad är det för fritidsaktiviteter du saknar (förutsatt att du svarat att du tycker att det saknas fritidsaktiviteter)? Åk 8 och år 2 gymnasiet. Källa: LUPP 2019*

30 procent av eleverna i gymnasiets årskurs 2 angav att de tycker att det saknas fritidsaktiviteter. Motsvarande siffra för årskurs 8 är 19,4 procent.

3. Utblick omvärld

3.1 Kundval/checkmodell

En handfull kommuner har genomfört en kundvalsmodell/checkmodell inom ämnet musik däribland Nacka, Staffanstorps, Täby och Lund. Täby och Lund bedriver därutöver kulturskola i kommunal regi.

Nacka kommun var först ut i landet att hösten 2017 utvidga kundvalsmodell/checkmodellen till att även omfatta kulturskola. Denna verksamhet har nyligen utvärderats och kommer att redogöras för närmare nedan. Upplands-Bro kommun planerar att sätta ett sådant system hösten 2020.

Under senare år har flera kommuner börjat utreda möjligheten att införa en kultur- och fritidscheck, som Järfälla, Växjö, Norrtälje och Staffanstorps.

Nedan följer en beskrivning av praktiken i Nacka, Täby och Vallentuna kommuner.

3.2 Nacka kommun (103 656 personer, per 181231)

Nacka kommun var först ut i Sverige att införa ett kundvalssystem inom musikskola som öppnade upp för flera utförare än den kommunala musikskolan. Hösten 2017 utvidgade Nacka kommun sitt utbud till att omfatta

även kulturskoleverksamhet, kallad kulturcheck. Kulturskolorna i Nacka erbjuder kurser inom musik, teater, dans, cirkus, konst, media och skapande. Barn och unga mellan 7 och 19 år som är skrivna i Nacka kan gå upp till fyra kurser samtidigt. Elever i gymnasiesärskolan får fortsätta tills att de är 24 år.

En elev har rätt till fyra checkar inom valfritt ämne/kurs, varav maximalt två kan vara checkar för enskild musikundervisning, i valfria kombinationer. Möjlighet till dubbla checkar för musikundervisning är viktigt för de äldre eleverna som ges möjlighet till fördjupning i sitt ämne. För elevplatser för barn och unga mottagna i särskola ersätts utföraren med dubbla checkbelopp.

Därutöver har kommunen upphandlat en kostnadsfri kulturskoleundervisning i Fisksätra med kurser inom dans, musik, slöjd, bild och form. Alla barn och unga upp till 19 år i Nacka kan delta i denna.

Det finns dessutom ett beslut om möjlighet till klippkort där eleven kan gå drop-in-kurser i olika ämnen när det passar dem. Klippkortcheck kan endast nyttjas av målgruppen barn och unga mellan 13–19 år och som är folkbokförda i Nacka kommun. Detta har inte omsatts i praktik än (december 2019).

Under våren 2019 utvärderades det nya systemet. Nöjdheten bland brukarna var mycket hög. Däremot var utförarna missnöjda eftersom övergången till det gemensamma administrativa systemet (IST) varit mycket utmanande. Fyra av de fem utförare som övergick från befintlig kulturkursverksamhet till det nya kundvalet var missnöjda med övergången. Den administrativa tjänsten upplevdes som undermålig för både medborgare och administratörer. Den innebär stora administrativa merkostnader för kulturskolorna/utförarna och svårigheter för medborgarna att navigera i systemet. Tjänsten uppfattades inte som användarvänlig. Kommunens support var inte tillräcklig och höll inte önskad kunskapsnivå. Till fördelarna räknade utförarna bland annat en stabilare ekonomi jämfört att driva verksamhet utan kommunal subvention och att samarbete med kommunen ger högre status och en extra marknadsföringskanal.

Utvärderingen 2019 ledde till förslag på förändringar: sänkt deltagaravgift på dans, teater samt cirkus, slopade gruppnivåskillnader för dans, teater och övriga kulturkurser (samma ersättningsnivå per elev oavsett antal i gruppen) och att en särskild musikalcheck införs.

Klippkortschecken som syftar till att öka tillgängligheten för tonårsgruppen har ännu inte kunnat nyttjas av målgruppen. Det beror på att inga skolor provat upplägget ännu. Några skolor har dock planer på att lägga upp kurser som innebär att denna check kan nyttjas. Utbudet av anpassade kurser för funktionsvarierade har inte ökat.

I sin prognos över kostnadsutvecklingen i samband med införandet av kulturcheck hade Nacka tagit höjd för ett ökat användande och räknat med att cirka 40 procent av målgruppen skulle ta del av utbudet. Det realiserades inte. Tvärtom tappade många av kulturordnarna elever på grund av svårigheter i övergången till kommunens administrativa system. En ökning av ansökningar

av avgiftsbefrielse för barn och unga som lever i familjer med försörjningsstöd har märkts. På kultur- och fritidsenheten har administrationen ökat med cirka 15 procent år 2019 till följd av det nya kundvalet.

Viktigt att nämna är att Nacka kommun sedan tidigare haft ett utbud av kommunalt subventionerade kulturkurser. Sju föreningar och en kommunal anordnare genom avtal med kulturnämnden har levererat Kulturkursverksamhet inom olika estetiska ämnen. Under år 2016/17 köpte kulturnämnden totalt 2955 elevplatser inom kultur. Det innebär att det fanns en stor befintlig elevbas i Nacka när den nya modellen introducerades. Endast två nya aktörer tillkom: Danshuset Stockholm och Tivoli Kulturskola.

Nacka kommun använder sig av auktorisation enligt LOV, Lagen om valfrihet, vilket innebär att alla aktörer som uppfyller kommunens uppställda krav kan godkännas som leverantör av kulturskola.

3.3 Täby (71 397 invånare)

Täby kommun erbjuder kulturskola med ämnena musik, teater och konst. Vårterminen 2020 sjösätts en ny organisation där all enskild musikundervisning (ämneskurser i instrument eller sång) tillhandahålls av fyra upphandlade privata utförare. Den kommunala musikskolan kommer endast att erbjuda gruppundervisning i musik liksom teater och konst.

I Täby har den kommunala verksamheten inte lyckats nå en budget i balans sedan systemet med kundval musikskola infördes 2009. Den kommunala anställningsformen medger ingen flexibilitet att matcha fluktuering i elevantal och ersättningsnivåerna per kurs lämnar inte heller några marginaler. Den kommunala musikskolan har dessutom tappat stort i elevantal. Nu har tjänsterna på den kommunala kulturskolan gjorts om från ferieanställningar till semesteranställningar vilket ökar möjligheten att undervisa på skolloven.

I Täby har man liksom i Österåker upphandlat utförare av musikskola. I samband med den senaste upphandlingen höjde man taket av möjliga utförare från fyra till tio. Dock tillkom inte några nya utförare. Inför upphandlingen hade kommunen fått rådet av en konsult att inte höja taket, utan tvärtom överväga att sänka det eftersom kundunderlaget inte är tillräckligt stort.

Det har hittills inte varit aktuellt att upphandla också de andra ämnen som kulturskolan erbjuder - teater och konst - eftersom efterfrågan på dessa kurser inte bedömts tillräckligt stor. Inom dansundervisning finns det fyra kommersiella aktörer verksamma i Täby. Här har man gjort valet att inte gå in med kommunala subventioner på en fungerande marknad.

Täby går 2020 in i ett kommunövergripande samarbete som genomförs som ett pilotprojekt av Sollentuna, Täby och Vallentuna kommuner vars elever kan välja fritt ur det totala utbudet kurser i de tre kommunerna. Ersättningen följer med eleven efter en gemensamt överenskommen prislista.

För administration av kulturskolan använder Täby systemet StudyAlong. Inte heller det är anpassat för en verksamhet med flera utförare. Därför letar Täby efter ett nytt system som troligen kommer att skräddarsys för att också kunna hantera lokalbokning och bidragsgivning inom hela kultur- och fritidsfältet. Tidigare var den kommunala musikskolan närvarande på 17 grundskolor i kommunen. Nu ska flera privata aktörer samsas i skolornas lokaler och det kommer att väcka frågor om rättvis fördelning av tider i skolornas lokaler.

Kultur- och fritidsförvaltningen i Täby upplever att en tidigare tilltro till ett självreglerande privat näringsliv ersatts av ökade krav på uppföljning och kvalitet. Här behövs stärkta resurser för att kunna genomföra kundundersökningar och besök i verksamheten. Från och med 2020 är det den kommunala kulturskolechefen som är ansvarig för dialogen med privata utförare, utveckling, avtalsuppföljning. Hon är alltså driftansvarig för all musikskoleundervisning. Det är av stor vikt att den som skall ansvara för och kontrollera driften har stor förståelse för verksamhetens natur.

3.4 Vallentuna (33 175 invånare)

Vallentuna kommun har färre invånare än Österåker, men är ändå närmre Österåker i storlek än Täby och Nacka. Här är drivs kulturskola i kommunal regi. Enligt Kulturrådets statistik för 2018 hade man 2018 738 elever vilket motsvarar 11 procent av målgruppen elever. 2019 hade man 772 enskilda elever.

I Vallentuna erbjuds undervisning i bild och media, dans, musik, musikal, skrivande och teater, animerad film och musikterapi. Kärnuppdraget är estetisk undervisning på barns och ungas fria tid, där barn 5–19 år är den huvudsakliga målgruppen. Därutöver har kulturskolan i uppdrag att bidra till ett rikt och levande kulturliv i Vallentuna. Enligt kulturskolans rektor Jerker Axelsson genomförs cirka 80 offentliga program per år, i egen regi eller i samverkan med andra förvaltningar samt civilsamhälle. De genomför även skolkonserter för cirka 2000 elever varje år. För denna verksamhet har kulturskolan en kulturproducent som arbetar 60 procent huvudsakligen med detta. Därutöver skall kulturskolan fungera som ett centrum för estetisk utbildning i kommunen. Det innebär att kulturskolan säljer kompetens till grundskolor motsvarande 1,3 tjänster, exempelvis som musiklärare i musikklass. Sedan två år har Barn- och utbildningsförvaltningen ett projekt som kallas Kultur och idrottssatsning där man i elevernas skoldag vill föra in mer kultur och idrott. Där bidrar kulturskolan genom att leverera dans, teater, och animerade berättelser. Axelsson lyfter också fram återkommande projekt med interaktiv teater i förskolan, som ett viktigt sätt att redan i förskolan göra barn medvetna om att kulturskolan finns och vad den har att erbjuda. Sammantaget utgör kulturskolan en samhällelig resurs som inte enbart låter sig definieras av antal elever och kurser, menar Axelsson och avslutar: ”Vi jobbar mer intensivt än någonsin för att bli effektiva i vårt kärnuppdrag, nå fler elever och nå dem som inte vanligtvis hittar till kulturskolan. Nu gör vi med hjälp av beviljade

medel från Kulturrådet avgiftsfri kulturskola, öppen verksamhet, deltar i funkisfestivalen samt ger en ny kurs, ”Kreativt skrivande”, i samverkan med biblioteket.”

4. Förutsättningar för Kulturskola i Österåkers kommun

4.1 Befintligt utbud i kommunen idag

4.1.1 Teater

Fritidsgårdarna bedriver i dagsläget två teatergrupper, en för 10-12 åringar och en för 13-18- åringar. Tidigare fanns också en film- och teatergrupp på Bergagården som nu är vilande. Det kostar 1000 kr respektive 1500 kr per termin att vara med, en avgift som främst bekostar de produktioner man genomför på Berga teater.

4.1.2 Konst

Kulturföreningen Livat erbjuder kursen ”Måla och skapa” som haft 65 elever de senaste tre åren. Kostnad 2000 kr per termin. Konstskolan Allikan i Österskär meddelar per mail att man de senaste åren saknat sökande till deras terminskurser.

4.1.3 Dans

Danshuset Åkersberga bedriver en populär verksamhet i Åkersberga med drygt 40-talet kurser. Man uppger per mail att man har cirka 500 barn och ungdomar per termin som dansar och att man gärna vill utöka verksamheten. Kursavgiften ligger mellan 1590-1890 kr (2019).

I kommunen finns också den mindre aktören Funky Kids erbjuder som erbjuder kurser för barn 2-8 år. 4 kurser, avgift 1545 kr per termin (2019).

4.1.4 Film

Film i Österåker, en verksamhet som drivs av Österåkers kommun innebär ett långsiktigt arbete med filmproduktion för unga. Verksamheten har flera grenar. Film i Österåker erbjuder gratis lån av filmteknik inom ramen för talangutveckling, workshops för skolan och möjlighet att visa upp och tävla med filmer. En stor del av det praktiska handhavandet sköts av fritidsgårdarna medan Kultur- och fritidsförvaltningen har det samordnande ansvaret. Under 2019 lånades filmteknik ut för 20 filmproduktioner.

4.2 Ändamålsenliga lokaler

De aktörer som nämns ovan har tillgång till egna lokaler eller hyr in sig i kommunens dansstudio som ligger i Österåkers gymnasiums källare. Brist på ändamålsenliga lokaler kan göra det svårt för nya aktörer att erbjuda kulturkurser i kommunen.

4.3 Administration och system

Erfarenheten från Nacka och från Österåker visar på den flaskhals som dagens administrativa system IST Musik utgör. Det är i grunden inte konstruerat för att hantera flera utförare, och trots år av anpassning och utveckling så fungerar det fortfarande inte optimalt. En del av problematiken är begränsa skolorna insyn i de andra utförarnas register.

Nacka skriver i sin utvärdering om utmaningen att skapa ”en enhetlig och användarvänlig struktur i tjänsten för medborgarna, utan att det sker på bekostnad av mångfalden. För att uppnå en resurseffektiv administration som fungerar optimalt för alla parter, inklusive Nacka kommun, behövs en modern och verksamhetsanpassad digital tjänst. /.../ Innan en effektiv administrativ tjänst är på plats bör inte kommunen arbeta aktivt för att locka nya anordnare att ansöka om auktorisation inom kundvalet”. (*Rapport utvärdering kundval kulturskola, s 11*).

Nacka vänder blicken mot Täby kommun som köpt in StudyAlong, det system som också Upplands-Bro satsar på. Kostnad cirka 100 000 kr/år. Täby menar dock att inte heller StudyAlong fungerar med flera utförare och att de nu letar ett bättre alternativ. Risker är att bli stående med utvecklingskostnader för ett helt nytt system, vilket äter pengar från verksamheten.

I Österåker ägnas cirka 0,5 tjänst åt musikskolans administration på Kultur- och fritidsförvaltningen. Systemet kräver flera manuella moment och kontroller som är tidskrävande. Trots att systemet tillämpats länge och att tre av utförarna varit med sedan 2011 upplever förvaltningen att det ofta uppstår fel i hanteringen av eleverna. En möjlig anledning är att utföraren i sin vilja att gå eleven till mötes gör avsteg från reglerna.

Administrationen växer med antalet utförare och antalet kurser. Nacka pekade på en ökning med 15% när man utvidgade till Kulturskola. Även upphandling, uppföljning och kontroll av verksamheterna tar ökade resurser i anspråk.

4.4 Kvalitet

Vilka krav vill beställaren ställa på verksamheten? För Musikskoleverksamheten ställer Österåkers kommun idag kravet att läraren skall ha ”för innehållet i kursen relevant utbildning” samt att lokalerna skall vara ändamålsenliga och tillgängliga. Täby har i deras upphandling ställt höga krav på den ansvarige för verksamheten, men att det sedan är upp till denne att anställa rätt personal. Det är svårt att se hur Kultur- och fritidsförvaltningen ska kunna kontrollera kravet

på att varje lärare skall ha ”för innehållet relevant utbildning”. Ansvaret delegeras så att säga till den privata utföraren respektive ledaren för verksamheten i den kommunala musikskolan.

Idag saknas riktlinjer för vad undervisningen i Kulturskolan ska innehålla både på ett kommunalt och på ett nationellt plan. Visioner finns, som att Kulturskolan skall stimulera eget skapande och ge elever en meningsfull fritid. Vem ska bedöma om en utförare håller god kvalitet? Kvalitet kan betyda helt olika saker för olika elever. I Nacka med flera kommuner mäts elevernas nöjdhet, vilket kräver ytterligare administrativ hantering. Brukarundersökningar inom kulturskoleverksamheten är ett utvecklingsområde i Österåkers kommun.

Det är en utmanande balansgång mellan viljan att erbjuda mångfald och ett brett utbud, och behov att ställa krav, granska och följa upp.

4.5 Kostnader

Idag finns ingen kö till musikskolan i Österåker. Alla som vill kan delta, givet att de kan ta sig till undervisningen samt har råd med deltagaravgiften. Skulle införandet av Kulturskola locka helt nya elever som idag inte deltar i musikskoleundervisning? Eller skulle musikskolorna tappa elever till andra ämnen?

Dagens system begränsar antalet samtidiga kurser till tre stycken. Om utbudet ökar men inte antalet tillåtna kurser så är det lätt att förmoda att musikskolorna skulle tappa elever till andra ämnen. För små volymer kan göra det svårt för utföraren att bedriva verksamhet.

Genom att lägga till ytterligare en valbar kurs och tillåta fyra möjliga samtidiga kurser så behöver inte införande av kulturskola ske på musikämnets bekostnad. Det ökar valfriheten men sannolikt också kostnaderna. Nacka införde ett system med fyra valbara kurser och räknade med att terminskursplatserna skulle öka med 20 procent och att därmed 40 procent av andelen barn och unga 7-19 år skulle nyttja kundvalet för kulturskoleverksamheten. Detta antagande infriades inte, visade utvärderingen från 2019.

Figur 3 på sidan 6 visar andelen barn och unga som deltagit i musikskoleundervisningen i Österåker 2010-2019. 2015 var den som högst, då deltog 19 procent av målgruppen. De senaste åren har andelen minskat och ligger 2018 och 2019 på 15 procent av målgruppen. Under samma period har antalet kurser en elev går på i genomsnitt ökat från 1,3 till 1,4 kurser.

Idag är det främst inom dansämnet som det finns en utarbetad målgrupp i Österåker vid sidan av musik. Danshuset Åkersbergas verksamhet nådde cirka 500 barn och unga 2019. Cirka 350 av dem var mellan 7-20 år, vilket motsvarar 4 procent av målgruppen för kulturskola i kommunen. Det förekommer idag också viss pedagogisk verksamhet inom teater, konst och film i kommunen.

Om Österåker väljer att införa möjligheten till undervisning också i dans, teater, konst och film så kan vi med utgångspunkt i andelen befintliga

danselever utgå från att elevantalet växer med minst 4 procent av målgruppen. Det är rimligt att anta att flera kommer att välja att dansa om deltagaravgiften minskar genom kommunal subvention. Teater, konst och film har inte samma upparbetade målgrupp, så en tillväxt inom dessa områden lär gå långsammare.

Som ett räkneexempel visas nedan prognosen för målgruppen 7-20 åringar i Österåkers kommun 2020-2025 samt hur stort elevantalet skulle vara vid olika nyttjandegrader. 2019 var nyttjandegraden 15 procent, dvs 15 procent av målgruppen 7-20 år går i musikskola. Om nyttjandegraden skulle ligga kvar på samma nivå skulle elevantalet 2025 vara 1 368.

Figur 6 Prognos målgrupp 7-20-åringar i Österåker 2020-2025, samt utfall 2018 och utfall nov 2019.

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
MÅLGRUPP: ANTAL 7-20 ÅRINGAR	8 338	8 624	8 698	8 961	9 129	9 291	9 491	9 635	9 787
ELEVANTAL VID NYTTJANDEGRAD:									
10%	834	862	870	896	913	929	949	963	979
15%	1 251	1 294	1 305	1 344	1 369	1 394	1 424	1 445	1 468
20%	1 668	1 725	1 740	1 792	1 826	1 858	1 898	1 927	1 957
25%	2 085	2 156	2 175	2 240	2 282	2 323	2 373	2 409	2 447
30%	2 501	2 587	2 609	2 688	2 739	2 787	2 847	2 890	2 936
ANTAL BARN OM FÖRÄNDRING OM 1 %									
	83	86	87	90	91	93	95	96	98

Att omvandla dessa volymer till en uppskattad kostnad för kommunens ersättning till utförare kräver antaganden om vilken typ av kurs eleven väljer samt ersättningar till utförare för nya kurs typer. Det är stor skillnad i nivån på kommunens subvention mellan de tre kategorierna som idag erbjuds. Vid en förändring från musikskola till kulturskola som erbjuder exempelvis dans skulle sannolikt ersättningsnivån till utföraren vara väsentligt lägre än exempelvis dagens ämneskurs eftersom dans genomförs i större grupper.

För att ge en uppfattning om hur kostnadsbilden kan påverkas har nedanstående tabell tagits fram. Om 15 procent av målgruppen nyttjar kulturskola 2020 skulle kostnaderna för köp av kulturskoleverksamhet uppgå till omkring 14,8 miljoner kronor, om istället 20 procent av målgruppen nyttjar musikskola skulle kostnaderna för köp av kulturskoleverksamhet uppgå till 19,7 miljoner kronor. Beräkningarna inkluderar inga intäkter i form av deltagaravgifter och är exklusive administration, licenser med mera. 2019 var intäkterna från deltagarna 3,7 miljoner. Uppskattningen bygger på antagande utifrån kommunens befolkningsprognos från 2019, antaganden om att eleverna går i snitt 1,4 kurser samt att kostnaden mellan kurser motsvarar dagens nivåer

men med en uppräknings om 2 procent per år. Beräkningarna ska ses som skissartade. Utvecklingen av målgruppens storlek är till exempel en osäkerhetkälla. En annan är att kostnaden per elev påverkas om kursutbudet och intresset för de olika kategorierna förändras. Tillkommer dans med en lägre ersättningsnivå skulle sannolikt kostnaden per elev till exempel minska. Erbjuds fler konstarter påverkas sannolikt andelen som går på fler än en kurs.

I figuren illustreras en möjlig kostnadsutveckling utifrån kostnad för köp av verksamhet/elev baserat på ett medelvärde från åren 2017-2018 samt uppräknings om 2 procent per år med start år 2020. Kostnaderna är uppskattade utifrån olika nyttjandegrader.

Figur 7 Prognos kostnadsutveckling andel nyttjande

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
KOSTNAD									
KÖP AV VERKSAMHET	14	14	14						
	794	662	347						
KOSTNAD FÖR KÖP AV VERKSAMHET/ELEV (KR):									
Utfall 2017-2019, prognos 2020-2025 baserat på medelvärde 2017-2019 samt uppräknings om 2 % per år med start år 2020									
	10	11	10	10	11	11	11	11	12
	575	016	723	986	206	430	659	892	130
UPPSKATTAD TOTAL KOSTNAD FÖR KÖP AV VERKSAMHET (TKR):									
(exklusive kostnader för administration, upphandling och tex. system samt exklusive intäkter i form av deltagaravgifter)									
VID 10 %				9	10	10	11	11	11
				845	231	620	066	458	872
VID 15 %				14	15	15	16	17	17
				768	346	930	599	187	808
VID 20 %				19	20	21	22	22	23
				690	461	240	132	916	744
VID 25 %				24	25	26	27	28	29
				613	576	550	665	645	680
VID 30 %				29	30	31	33	34	35
				535	692	860	198	374	616
VID 1 % NYTTJANDE-GRAD					1	1	1	1	1
				985	023	062	107	146	187

Kultur- och fritidsnämnden i Österåkers kommun lägger idag motsvarande 14 procent av sin årsbudget på musikskola att jämföra med 16 procent för biblioteksverksamheten. Om Kulturskola skulle införas skulle andelen av budgetmedlen öka.

Nacka kommun uppger att deras kostnader har ökat med cirka 10 procent sedan kulturskola infördes (mellan 2017 och 2019).

5. Förvaltningens slutsatser

5.1 Mål med genomförandet

För att underlätta att finna en framkomlig väg behöver det uttryckas en vision och vilja – kort sagt ett mål med genomförandet. Är målet att öka andelen deltagare i kulturskolan? Öka mångfalden av kulturuttryck? Är det viktigast att skapa förutsättningar för ökad inkludering så att fler barn får tillgång till kulturskoleutbud i hela kommunen? Göra det lättare för barn och ungdomar med funktionsvariationer att delta? Eller önskar vi se ett ökat deltagande bland barn och unga från socioekonomiskt svaga familjer? Det är svårt att skapa ett förslag som täcker alla tänkbara goda föresatser.

Förväntade positiva effekter

- Ökat utbud av undervisning inom estetiska ämnen
- Ett utbud som följer efterfrågan
- Likvärdiga terminsavgifter oavsett anordnare

Negativa effekter

- Ökade kostnader för kommunen
- Ökade kostnader för administration, kontroll och uppföljning, upphandling
- Upplägget resulterar i en kommunal centralstyrning av utbudet.

Utmaningar

- Terminsavgiften storlek kan göra att vissa personer inte kan utnyttja den subventionerade kulturskolan.
- Behovet av lokaler ökar.
- Dåligt samarbete mellan utförarna på grund av konkurrenssituation

Idag finns ingen begränsning eller tak för musikskoleverksamheten i Österåkers kommun avseende kostnaden för köp av musikskoleverksamhet. Det finns heller ingen kö till musikskolorna. Om Kulturskola genomförs är det rimligt att förvänta sig en ökning av antalet kurser och elever och därmed ökade kostnader. Någon form av tak eller begränsning för elevernas nyttjande av Kulturskola kan då behöva införas, vilket i sin tur ställer nya krav på administration för att hantera kö. En gissning är att konkurrensen om eleverna hårdnar ytterligare, vilket ytterligare försvårar samarbetet mellan de olika utförarna.

Syfte och mål med ett genomförande behöver preciseras ytterligare för att satsningen skall ha chans att nå önskad effekt. Ersättningsnivåer och deltagaravgifter behöver ses över och justeras vid ett eventuellt genomförande av Kulturskola.

6. Källförteckning

Telefonintervjuer/samtal:

Anna Hörnsten, kulturstrateg, Nacka kommun

Magnus Carlberg, enhetschef Kultur, Upplands-Bro kommun

Jerker Axelsson, rektor, Vallentuna kommunala musikskola

Camilla Ljungdahl, utredare, Täby kommun

Emma Bergmark, utredare, Kulturskolecentrum, Kulturrådet

Torgny Sandgren, Sveriges kulturskoleråd

Litteratur:

Kulturskolan i siffror. Sammanfattning av tillgänglig statistik 1997-2018. Kulturrådet, 2019.

Rapport utvärdering kundval kulturskola. Dnr KUN 2019/111. Nacka kommun, 2019.

Peng och checkutredning, Järfälla Kultur- och fritidsförvaltning, 2013-04-02

Hemsidor:

<https://www.kulturradet.se/kulturskolecentrum/>